ZonMw

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
Fax 070 349 51 00
www.zonmw.nl
info@zonmw.nl

Aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
Mevrouw W.J. Mansveld
Postbus 20901
2500 EX DEN HAAG

Dossiernummer
50-50500-20
Ons kenmerk
2015/13726/ZONMW

Onderwerp
Evaluatie onderzoekprogramma EMV&G

Datum
13 juli 2015

Contactpersoon
Sandra van t Padje
Telefoon 070 349 52 17
padje@zonmw.nl

Geachte mevrouw Mansveld,

Graag bieden wij u hierbij de externe evaluatie van het onderzoeksprogramma Elektromagnetische Velden & Gezondheid (EMV&G) aan.

Het ZonMw-bestuur heeft kennis genomen van de inhoud van het onafhankelijke evaluatierapport en de bevindingen van de programmacommissie. Zij kan zich grotendeels vinden in de conclusies van het rapport evenals in de reactie daarop van de commissie EMV&G.

Het bestuur is tevreden over de uitvoering van het programma en de daarmee opgebouwde kennisinfrastructuur op gebied van elektromagnetische velden en gezondheid in ons land. De uitgevoerde wetenschappelijke onderzoekprojecten hebben geen aanwijzingen opgeleverd dat niet-beroepsmatige blootstelling aan EMV die binnen de gestelde veiligheidslimieten blijft leidt tot permanente gezondheidsschade. Dat vindt het bestuur een belangrijke bevinding. De wetenschap kan dit overigens ook nog niet volledig uitsluiten.

Het bestuur deelt met de programmacommissie EMV&G de zorgen over het voortbestaan van de opgebouwde expertise in Nederland. De maatschappij is nog steeds bezorgd over de eventuele gevolgen van blootstelling aan EMV, zoals bij (ondergrondse) hoogspanninglijnen en (het plaatsen van) 4G-zendmasten. Daarnaast betreft het een sector waar de technische ontwikkelingen snel gaan, specialistische kennis schaars is en nieuwe toepassingen hun intrede doen. Voor het tijdig en adequaat adresseren van toekomstige vragen en zorgen over nieuwe EMV-technieken is het essentieel dat de opgebouwde expertise *up-to-date* blijft voor organisaties als de Gezondheidsraad en het Kennisplatform EMV&G en de betrokken ministeries.

Alhoewel het huidige onderzoeksprogramma loopt tot 2019, is het volledige onderzoeksbudget in 2010 reeds uitgezet. Met het afronden van de meeste onderzoeken in 2015 is het reëel te veronderstellen dat de omvang van de opgebouwde kennisinfrastructuur weer zal afnemen.

Vanwege de snelle introductie van nieuwe technische ontwikkelingen in combinatie met voortdurende maatschappelijke vragen, onderschrijft het bestuur de aanbeveling uit het evaluatierapport en van de programmacommissie om de voortgang van een beperkt aantal activiteiten te blijven ondersteunen.

Samenvattend gaat het om de volgende activiteiten:

- Voortzetting van het monitoren van blootstelling aan EMV en mogelijke gezondheidseffecten middels bevolkingsonderzoek om toekomstige vragen over nieuwe technieken (met terugwerkende kracht) te kunnen beantwoorden. Dit waarborgt tevens de voortzetting van de aangegane Europese samenwerking, waar Nederland inmiddels een sleutelrol heeft.
  Deze activiteit strekt zich uit over de beleidsterreinen van het ministerie van EZ (vanwege gevolgen van de energie en telecom sector), het ministerie van VWS (vanwege het centrale thema gezondheid) en het ministerie van IenM (vanwege gezondheid via de leefomgeving).
- Onderzoek naar de medische toepassing van EMV, zoals de hyperthermie-behandeling bij kankerpatiënten en de hersenstimulatie (bv. TMS = transcraniële magneetstimulatie) bij depressieve personen. Bij deze ziekten heeft EMV een bewezen positief gezondheidseffect, hoewel het werkingsmechanisme nog onbekend is. Met een gerichte stimulering van deze onderzoeksgebieden blijft de opgebouwde EMV expertise beschikbaar en kan gericht gewerkt worden aan verdere verbeteringen van voornoemde behandelingen. Tevens biedt dit kans om het biologisch werkingsmechanisme van EMV op de cel te bestuderen.
  Dit onderwerp strekt zich uit over het beleidsterrein van VWS (vanwege het medisch belang van de behandelingen), maar ook het ministerie van EZ en IenM (vanwege de (mogelijke) gezondheidseffecten van blootstelling van EMV op de mens).
- Ten aanzien van de communicatie en kennisdeling met de maatschappij op het gebied van EMV is nog een flinke slag te slaan. Denk aan de communicatie rondom de mogelijke risico's van blootstelling aan EMV, waar bijvoorbeeld het Antennebureau zich op richt.
  Dit onderwerp strekt zich uit over de beleidsterreinen van ministerie van EZ en IenM (beiden opdrachtgever van het Kennisplatform EMV&G, dat de wetenschap duidt voor de maatschappij).
- Nader onderzoek naar beroepsmatige blootstelling met name bij MRI-scanner medewerkers waar aanwijzingen zijn gevonden voor tijdelijke gezondheidseffecten. Ook in beschouwing nemend dat de nieuwe MRI-scanners in de Nederlandse ziekenhuizen steeds krachtiger worden en Europese richtlijn elektromagnetische velden (2013/35/EU) uiterlijk 1 juli 2016 van kracht wordt, waarbij een uitzondering gemaakt wordt voor MRI t.a.v. de grenswaarden.
  Deze activiteit strekt zich uit over de beleidsterreinen van het ministerie van VWS (vanwege het belang van de MRI scanner voor de gezondheidszorg) en het ministerie van SZW (vanwege de arbeidsomstandigheden van MRI medewerkers).

Tot slot willen wij u wijzen op onze digitale publicatie over het internationale EMV-symposium dat ZonMw organiseerde op 26 mei 2015, waar een aantal hoogtepunten van het programma gepresenteerd zijn (http://publicaties.zonmw.nl/symposium-emv/).

Met vriendelijke groet,

prof. dr. Marcel Levi
waarnemend voorzitter

Henk J. Smid
directeur

Bijlage(n)
Evaluatierapport onderzoeksprogramma EMV&G 2015
Bevindingen van de programmacommissie (ons kenmerk: 2015/11862/ZONMW)

Kopie
mevrouw S.A.M. Dijksma, staatssecretaris van Economische Zaken
mevrouw drs. J. Klijnsma, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
de heer drs. M.J. van Rijn, staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport